

A nézés és a tekintetek szerepe Mándy Iván *Tájak, az én tájaim* című kötetében

Szabadhegyi Anna

ELTE BTK Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszék

szabadhegyi.anna@gmail.com

Előadásomban Mándy Iván *Tájak, az én tájaim* című kötetét fogom vizsgálni, az eddigiekhez képest új szempontot integrálva a róla folyó diskurzusba. A szerző és a kötet kapcsán elsősorban a szövegek filmet imitáló nyelvi megformáltságát tárgyalja a szakirodalom, valamint ezzel összefüggésben helyet kap az objektivizáció kérdésének elemzése is. Ezekről a szempontokról valóban nem lehet eltekinteni, azonban meglátásom szerint a kötetben egy másik, hasonlóan domináns jelenség, a *nézés* tükrében érdemes – főleg az utóbbi szempontot – értelmezni. A *nézés* a szövegek egyik központi, szövegszervező cselekvéseként értelmezhető – összesen 370-szer szerepel a *néz* ige különböző ragozott formában. A kutatás középpontjában annak vizsgálata áll, hogyan artikulálódik a *nézés* aktusa Mándy Iván kötetében, összefüggésben a tekintet és a nézőpont fogalmával.

A *nézés* mint irányított látás prototipikusan feltételez egy cselekvőt (néző), egy tárgyat (nézett), valamint magát a cselekvést. A néző és a nézett oppozíciója prototipikusan a szubjektum és objektum viszonyrendszerébe illeszkedik, ami magában hordozza a *nézés* eltárgyasító potenciálját: a néző, mint a cselekvés ágense, tárgyává teszi a nézett entitást. A novellákban azonban nem csak emberi, hanem tárgyi tekintetek is megjelennek, több alkalommal is rendelkeznek a *nézés* potenciáljával. Kérdésként merül fel, hogy a tárgyak ágenciája mit jelent az emberi cselekvők pozicionálása szempontjából. A *nézés* az eltárgyasítás mellett gyakran magában hordozza a hatalom, az erőszak és a szexualitás konnotációit is, mely szintén elemzési szempontként szolgálhat a kötet kapcsán. Vizsgálom továbbá, hogy a *nézés* hogyan vesz részt a szubjektumok konstruálásában. A szereplők nem kapnak részletes jellemzést megjelenésükkor. Pár külső jegy említése mellett az arcuk és a tekintetük leírása szinte mindig helyet kap. Pillantásaik nem csak az aktuális érzelmeik reprezentálói – a személyiségük jelölőjévé válik az, „ahogyan néznek”.